

הרב יאיר וינשטוק שליט"א

כבודו של זגג

העיר אוסטרובצא בפולין, שוכנת ליד הנהר קאמן ומוקפת יערות עצי אורן. היא היתה מפורסמת בכל המדינה בזכות בתי החרושת לברזל ופלדה שהיו ממוקמים בה, אבל הרבה יותר בגלל יהודי אחד שאיווה את משכנו בה.

מגדולי החריפים בפולין היה כ"ק האדמו"ר רבי מאיר יחיאל הלוי האלשטוק זיע"א מאוסטרובצא. כולו תורה, כולו קדושה וכולו חריפות. פולין ידעה חריפי-חריפים שהרתיחו את כל הש"ס בקושיות אדירות ובפלפולים מרקיעי שחקים, אבל הרבי מאוסטרובצא היה תופעה מיוחדת בארצם של חריפים.

לפלא היה כי יחד עם חריפותו וחדות מוחו, שהנחילו ליהדות התורתית פלפולים אדירים שחלק מהם הפך לנחלת הכלל, לא השתמש הרבי מעולם בשנינותו זו כדי לפגוע בבריות. נהפוך הוא, סמל המידות הטובות היה. עדין הנפש ורך כקנה. אפילו לקטן שבתלמידיו היה מקשיב ומאזין באורך רוח שאין כמוהו, ובד בבד עם גדולתו הענקית בתורה, נהג כבוד ורוך גם באנשים שלא זכו לכתר תורה ולא הצטיינו בידיעת הש"ס.

פעם אחת ישב עם תלמידיו המופלגים והרצה לפנייהם שיעור עמוק בסוגיה של "קנין קרקעות". זה היה בחדר בביתו ששימש להרצאת השיעורים בפני סגל תלמידיו, מטובי המוחות בפולין. ישוב היה הרבי הגאון על ספה דהויה ובלויה, ותלמידיו מקיפים אותו בעמידה מכל צד.

דלת הבית היתה תמיד פתוחה וכל הרוצה להיכנס, יכנס.

לפתע נכנס יהודי אחד מפשרוטי העם. "בעל-בית" שלא היו לו השגות גדולות מדי בשדה הלמדנות. רצה האיש להראות לצורבים כי גם הוא לא עם הארץ, ויד ורגל לו בחריפות בתורה, שמע את הרבי מדבר על קנין קרקעות, ופלט משפט 'עם-הארצי' מובהק: "קרקע נקנית במשיכה"...

הבחורים לא יכלו להתאפק ופרצו בצחוק מתגלגל.

הרבי נחרד. כבוד הבריות! הוא פנה על אתר אל האיש שפניו התכרכמו. "נגעת בנקודה חשובה, עציץ נקוב מה דינו? זהו קרקע לכל דבר. האם הוא נקנה במשיכה או לא?"

ובו ברגע החל הרבי מגעיש ומרתיח את כל הש"ס כמצולה. חיוך קליל ריחף על שפתותיו כאשר היה בונה עולמות ומחריבן, זוקף סולמות על גבי סולמות ובונה מגדלי פלפול תלויים בשערה, שילב גאונות תורנית עם גאונות במידות, והכל כדי שלא לבייש!...

*

כל ימות השנה הסתובבו בני תורה ואוהבי תורה בחוצות אוסטרובצא, אך בהתקרב חג השבועות, חג מתן תורה, זרמו אליה אלפי חסידים. עוד כמה שבועות לפני החג החלו מגיעים אליה הקבוצות הראשונות. חסידים רבנים ולמדנים היו מסתובבים בחוצות העיר, מתווכחים ומתפלפלים זה עם זה. הבחורים הצעירים ישבו שעות לפני הרבי והקשיבו לשיעוריו בענייני החג. הרבי ותלמידיו התעלו אז לעולמות עליונים של נגלה ונסתר.

בכל יום שעבר לקראת החג הגיעו יותר אנשים לאוסטרובצא. נהוג היה לומר בפולין כי אם אתה חסיד אוסטרובצא ולא הגעת לשבועות אל הרבי - אות שקרה אסון בביתך, חלילה.

בערב שבועות היו כל הרחובות הסמוכים לחצר הרבי מתמלאים המון רב של חסידים אשר פניהם העדינות נוהרות מחדווה פנימית. הם מברכים איש את רעהו בברכת "שלום עליכם", "מה שלומך אחא" ותיכף ומיד מתחילה שיחה בדברי תורה. ביחוד בקרב האורחים החדשים זה מקרוב באו, אשר מתוך צימאון והשתוקקות הם מבקשים לשמוע את החידושים שחידש הרבי והמרגליות שדלה ממעמקי ים התלמוד.

בחג עצמו היה בית המדרש המרווח מלא מקצה אל קצה. מנורות הברק "בליץ לאמפ" הפיצו אור גדול וכל העדה עמדה באימה וביראה. דומה היה בעיניהם כאילו בית המדרש הוא הר סיני והרבי הוא משה רבינו העומד לקבל את התורה מן השמים.

ביחד עם הרבי היו מתפללים תפילת מעריב בכוונה רבה והתלהבות עצומה. לאחר התפילה וסעודת החג שלאחריה, שכל עיקרה אינה אלא היכי תמצוי לשמחת החג, ישבו החסידים לפני שולחנות ארוכים. למדנים ורבנים, יודעי ספר ובעלי בתים וכולם לומדים ומשוחחים בענייני חסידות. בכל הבית שורה היתה רוח של שמחה, וקדושת החג ויראת הכבוד. בחצות הלילה היה הרבי מקדש על היין ומנהל את שולחנו בו דיבר על ענייני קבלת התורה וגם לאחריו, היה ממשיך ומדבר בחדרו בדברי תורה עד שהאיר השחר והאדים המזרח.

*

יומיים גדושים של תורה היו ימי חג השבועות באוסטרובצא, ואחרי החג היתה עבודה רבה ל...יחזקאל'ע הזגג.

אלפי חסידים גדשו את בית המדרש בשני ימי החג ומרוב הדוחק התפוצצו ונשברו השמשות שבחלונות. יחזקאל הזגג הנקרא בפי כל "יחזקאל'ע", כבר היה יודע כי באסרו-חג אחרי הצהרים עליו לקחת את כלי מלאכתו, סכין הזגגים, הזגוגיות הגדולות ודבק החימר, וללכת לבית המדרש של הרבי כדי לחתוך שמשות חדשות לפי מידת החלונות.

זה היה הסדר בכל שנה. הרבי שזהירותו בבין אדם לחברו לא ידעה גבולות, לא רצה להחליף אומן באומן אחר כדי שלא לפגוע באלו שעבדו אצלו. כך היו לו חייט, סנדלר, ובעל עגלה קבועים, וגם הזגג נשאר במלאכתו משנה לשנה.

באותה שנה שבה התרחש סיפורנו לא הגיע יחזקאל'ע הזגג. בבית המדרש היו החלונות שבורים, ורוח קרה נשבה מבעד לזגוגיות המנופצות והקפיאה את העצמות, אך יחזקאל'ע אינו בנמצא.

החסידים תמהו ושאלו איש לרעהו מה אירע לו לזגג. דווקא ביום כה קר מצא לעצמו זמן להעדר.

הם לא ידעו כי סיבת היעדרותו של הזגג קשורה במזג האויר עצמו. באותו יום לפני הצהרים ירד ברד כבד בכפר "דנקוב" הסמוך כדי מרחק של תחום שבת מאוסטרובצא, ושבר שם את

כל החלונות. שליח מהיר הגיע לאוסטרובצא והזעיק את יחזקאל'ע לתקן את החלונות בדנקוב.

יחזקאל'ע ערך חשבון פשוט. הרבי הרי אינו רוצה להחליף את בעלי המלאכה הקבועים שלו, העבודה כאן לא תילקח ממנו. לעומת זאת, בדנקוב איש לא ישמור לו אמונים. אם לא יזדרז ויבוא, יקחו זגג אחר.

לובש יחזקאל'ע את אדרתו הכבדה, מעמיס על העגלה לוחות זכוכית גדולים ונוסע לדנקוב שם יעסוק שעות רבות בחיתוך זגוגיות ותיקון החלונות.

ובשעות אלו שיחזקאל'ע מרוויח זלוטי ועוד זלוטי, נושבות רוחות קרות בבית המדרש של הרבי מאוסטרובצא, מפזרות את דפי הספרים הקרועים ומנפנפות את הפרוכת על ארון הקודש.

היתה זו שנה גשומה מאד, והקיץ היה קריר. החסידים הוחילו עד בוש לבואו של הזגג – ואין.

גם בחדרו של הצדיק עצמו חסרה היתה שמשה אחת. הרבי שצם כידוע ארבעים שנה, היה רזה מאד. כולו עור ועצמות. רגיש היה לקור עד מאד. רגיל היה להתעטף בפרוה אפילו בימות הקיץ.

הבחורים שחסו על בריאותו של הרבי מיהרו לסתום את הפירצה, ומתוך חוסר שיקול דעת סתמו את הפירצה בכרך של גמרא שהונח בחלון השבור. ראה הרבי כך והקפיד על הדבר ומיד הסירו את הגמרא.

עבר עוד יום שלם. הבחורים רצו לביתו של יחזקאל'ע להזעיקו. אך כאן הוגד להם מפי אשתו שהזגג נסע אתמול לדנקוב לתקן שם את הזגוגיות שנשברו בברד הכבד, ונשאר שם ללון. עד שלא יסיים לתקן את כל החלונות לא ישוב.

הדברים הובאו לידיעת הרבי.

כעבור יומיים חזר יחזקאל'ע מדנקוב עליז ושמח. כיסיו מלאים היו בזלוטי'ס שהרוויח בדנקוב. עני ונדכה היה והרווחים המועטים שהרוויח היו לדידו מציאה כשרה. אך נכנס הביתה

נודע לו מפי אשתו כי הרבי מחכה לו בקוצר רוח יען כי בחדרו נשבר החלון, שלא לדבר על בית המדרש המלא כולו רוח וקור. נחרד הזגג לשמוע שהרבי חיכה לו יומיים ואולי התקרר בינתיים. לא פשט את מעילו ותיכף רץ אל בית הרבי.

הוא הגיע בשעה שהרבי היה לבוש במעילו העליון ועמד לצאת מהבית. "רבי אני כאן" הודיע הזגג בחגיגות.

הרבי נחפז לצאת ומדדו במבטו החריף. הוא לא נשא לו פנים. "חבל שחיכיתי לך" גער בו, "מה זאת? שלושה ימים עלי להמתין לך? יש זגגים אחרים בעיר!".

ומיד יצא לדרכו.

הזגג שהיה עני ונדכה ובעל רוח נמוכה, נשבר לגמרי מן הגערה. כבש את פניו בכותל הבית והתחיל לבכות. הרבי שכבר יצא מן הבית לא ראה אותו בוכה. אחרי שנרגע הזגג מבכיו תיקן את החלון בחדר הרבי והלך לבית המדרש.

*

אחר תפילת מנחה וערבית התכונן הרבי לאכול את ארוחתו שהיה סועד רק פעם אחת ביום. פתאום נשמע רעם מפוצץ עולם ומלואו. ברק הבריק וגשם כבד שטף את הכל.

בירך הרבי את הברכה בלחש ואמר. "טוב שתקנו את החלונות".

"אם כבר מזכירים את יחזקאל'ע הזגג" נענה אחד התלמידים שלשון ארוכה היתה לו, ופטפטן לא קטן הוא, "הרבי אולי לא יודע אבל לאחר שהרבי יצא מהבית ניגש יחזקאל'ע אל הקיר ובכה הרבה".

חוורו פניו של הרבי "מה?" קרא בבהלה. "יחזקאל'ע בכה?".
"כן" אישר הבחור.

"אוי לי" נחרד הרבי. "אני גרמתי זאת. נזפתי בו קשות".
מיד קם ממקומו ופנה ללכת.

"לאן הרבי הולך?" שאל משמשו של הרבי, ר' יהושע'לה, שהיה איש בא בימים והגיע כבר לגבורות שמונים.

"מה השאלה. לביתו של יחזקאל'ע, לפייסו".

"הרבי צריך לאכול" דאג השמש לבריאותו של הרבי.

"מה לי אוכל ומי לי אוכל" דחה הרבי את דבריו. "איך יערב לי אוכל ושתו כאשר יודע אני שפגעתי בנפשו של אדם מישראל".

"הבה נעשה את החשבון" אמר יהושע'לה השמש בעורמה, "הזג אוכל כעת ארוחת ערב. אם יראה את הרבי בא אל ביתו במבול גשמים שכזה, נשמתו תפרח מקרבו וטענותיו יסתמו. מוטב כי הרבי יאכל את ארוחת הערב ואחר כך יפייסנו".

הרבי לא ניאות לשמוע. "לא אוכל עד שאפייס את יחזקאל'ע. אלא מאי, הוא ייבהל אם אבוא אליו כעת. אמתין חצי שעה עד שיסיים לאכול ואז אלך אליו".

התיישב על הספה בחדרו והחל לומד גמרא בלי לאבד רגע.

ראו הבחורים כך, ומיד נשמטו שנים מהם בחשאי מביתו של הרבי ורצו במהירות לביתו של הזג וסחבו אותו ממש באוזניו לבית הרבי.

אך נכנס הזג ומיד קם הרבי לקראתו מלא עגמת נפש. "יחזקאל'ע, סלח לי אם גרמתי לך צער שלא בכוונה. נחפז הייתי לצאת ופי הכשילני".

הזג השפיל את ראשו ומלמל בשפתיו. איש לא הצליח לשמוע מה אמר.

יהושע'לה השמש דחק בו. "נו! אמור בפירוש שאתה מוחל לרבי במחילה גמורה".

הזג פתח את פיו ומיד נתברר כי לא בקלות יאות להתפייס. "אני מצדי הייתי סולח. אבל זוגתי שתחיה, היא התרתה בי שלא אסלח לרבי עד שהרבי יביא לי ישועה מן השמים!"

"הלואי ויכולתי" אמר הרבי.

"הצדיק יכול גם יכול אם רק ירצה" התעקש הזג.

"הגע בעצמך" אמר הרבי בשברון לב, "כיצד זה אני צדיק? וכי כך מתנהג צדיק, מלבין פני יהודי כשר על לא דבר?! והלא אני עברתי על המלבין פני חברו ברבים".

הנוכחים סביב - דומה בעיניהם כי רוחם פורחת מקרבם בשומעם את הרבי מלקה ומייסר את עצמו בפני בעל מלאכה פשוט. היו סבורים כי עתה מששמע את הרבי משפיל עצמו עד לעפר לא יקשה עוד את לבו. אבל הזגג עמד בראש מורכן ומלמל. "אינני יודע. אני ירא את אשתי"...

והרבי, כל זמן שלא ישמע מפורש יוצא מפי הזגג "סולח אני" אינו הולך לאכול. והדברים נוגעים עד לפיקוח נפש, לפי שהרבי זקוק לארוחה הזאת כדי להחזיק את נשמתו בגופו החלוש.

(וסיפר לי אבי הרה"ח רבי שלמה מנחם זצ"ל, כי שמע מאביו הרה"צ רבי מרדכי דוד ויינשטוק זצ"ל, שהיה נוכח בביתו של הרבי באוסטרובצא לעת זקנותו. היה זה בליל שבת קודש, והרבי שכל כולו היה עור ועצמות היה מעוטף בשמיכה, למרות שהיתה זו שבת קייצית חמימה. החלונות כולם היו סגורים והרבי קידש על יין בגביע ששיקעו אותו זמן מה במים חמים כדי שיקל על הרבי לבלוע את היין המחומם. והעיד סבי כי עורו של הרבי היה דק כנייר ושיקוף מרוב תעניות עד כי ניתן היה לראות בעין בשר את היין מחליק בגרונו של הרבי...)

רבי יהושע'לה השמש פנה אל דיין אחד מעיירה סמוכה שנמצא אותה שעה בבית הרבי בהשגחה פרטית, וביקש ממנו ללכת יחד אתו לביתה של אשת הזגג. הדיין הסכים בחפץ לב ושני האישים יצאו מהר מן הבית.

נכנסו שניהם לביתה ודברו על לבה עד חצות הלילה, עד שהצליחו לפייס אותה שתרשה לבעלה למחול לרבי.

בחצות הלילה הגיעו הדיין והשמש לבית הרבי והביאו את הבשורה כי האשה מרשה לבעלה לסלוח לרבי, בתנאי, שהרבי יבטיחנה שלא תיענש על כך שהפצירה בו בתחילה...

רק אז - לאחר שהזגג אמר בפה מלא 'סולח אני' - ישב הרבי לאכול...

לשלושת הדיינים, שישבו בשלהי חודש אדר תשמ"א בניו-יורק, לא היה ספק בדבר. הם ראו כבר את כל הצורות האפשריות של המצטרפים לעם היהודי, הנקראים גרי צדק. גרים מסוגו הם זן מיוחד במינו. נחוש. דבק במשימה, ויכול להסביר להם בלהט בוער, ובהסבר בהיר וחכם, פי כמה יותר מכל יהודי מבטן, מה יחודו של העם היהודי ומדוע כדאי להיות יהודי. הגר הזה שהגיע מאריזונה היה אחד מהם, אם לא ראש וראשון מבניהם. הוא ספר את השעות לטבילת הגרות והתחנן לפני הדיינים שיקצרו עבורו את התהליך, כי כל שבת שהוא אנוס לחלל מדין "גוי ששבת חייב מיתה", היא אכן מיתה רוחנית בשבילו וגיהנום בעולם הזה.

לאחר תהליך מזורז התקבל הגוי שהתגייר לשורות העם היהודי, שמו הקודם 'סטנלי מק'קורמק' פינה מקומו לטובת אברהם (בן אברהם) ליכטיג.

הוא יצא מבית הדין בקומה זקופה, עיניו צוחקות ומאושרות. השמש והשמים הכחולים, המכוניות הדוהרות והילדים המתרוצצים ברחובות ברוקלין, הכל חיך אליו כמראה מלוטשת המחזירה לו את חיך עצמו. הוא היה המאושר באדם.

*

לא לאורך זמן...

הוריו, רודי ומרתה מק'קורמק, בנים למהגרים איריים טיפוסיים שבנו את קינם באריזונה, לא יכלו לסלוח לו, לסטנלי, על צעדו. בן יחיד היה, ועם התגיירותו נשארו בלא כלום. רודי המשיך לנהל את הנגרייה הענקית שלו כמו תמיד, אבל קמטי מרירות חרצו את פניו המוצקות. גופו האיתן המתנשא לגובה מטר ותשעים, המשיך לשאת בולי עצים ענקיים על כתפיו הרחבות, אבל חדי עין יכלו לראות כי הגו הזקוף השתוחח מעט.

הם לא ניתקו מגע מהבן. גם אברהם לא ניתק את קשריו עם הוריו הביולוגיים אבל הסביר להם בעקשנות פלדה, אותה ירש מאביו, כי מאז שהתגייר הרי הוא כתינוק שנולד מחדש ולמרות קשר הדם שביניהם, אברהם אבינו ושרה אמנו הם הוריו האמיתיים.

גם אברהם ליכטיג היה כמו אביו, ענק בגופו. כנער מתבגר לא חדל רודי מלומר לו, "סטנלי, כאשר תסיים את לימודיך תבוא לעזור לי בנגרייה. אתה חזק כמוני ותירש ממני בבוא היום את בית המלאכה. תהיה לך פרנסה בשפע, תגור ליד הורייך על הגבעה בבית עץ פרטי משלך, ונצא לדוג יחד בשבת אחרי הצהריים".

בשבת אחרי הצהריים ישב אברהם ליכטיג בבית הכנסת במונסי, וגמע דפי גמרא בצימאון אדיר. התורה שקיבל העם היהודי בהר סיני, משכה אותו יותר מהחכה והדגים בנהר הקולורדו, אי שם באריזונה הרחוקה.

הוא לא התלהב לחזור לבית אביו. זכורים היו לו הימים הקודרים של נעוריו. לפני כמה שנים עבר אביו רודי, טיפול גמילה מאלכוהול, שיפר את הליכותיו ונעשה נסבל במידת מה. אך בשנות בחרותו של

סטנלי, היה אדם קשה ומכור לטיפה המרה. ביום ראשון נהג ללכת הישר מדרשתו השבועית של הכומר בכנסייה השכונתית אל הפאב הסמוך, להשתכר שם עד אובדן חושים, לחזור הביתה אליהם ומקלל, ולהכות את בנו יחידו סטנלי מכות רצח סתם כך בלי סיבה. בעצם כן מצא סיבה. אולי הוא היה הראשון שסיפק לבנו את הדחף להתגייר. "אתה יותר מדי עדין", היה צועק עליו בשעה שהיכה אותו באכזריות, "אתה עדין כמו יהודי. אני שונא את היהודים".

אמו מרתה היתה בוכה ומתחננת, "עזוב את הילד" אך לא הצליחה לבלום את אגרופיו החזקים שכתשו ודשו את בשרו של סטנלי עד זוב דם. כשהתפכח היה מצטער על התקרית ומבקש את סליחתו של סטנלי. אך בשבוע הבא הכל היה חוזר על עצמו.

מאוחר יותר גבה סטנלי והפך לבריון ענק בדיוק כמו אביו. בפעם הבאה כשביקש האב השיכור להלום בבנו, הבהיר לו סטנלי בצורה שאינה משתמעת אלא לפן אחד בלבד, כי מה שהיה לא יהיה עוד. האב הניח לו מעתה ואילך, וכמה שנים שקטות עברו על סטנלי. בינתיים הספיק ללמוד באוניברסיטה יוקרתית, לצרף כמה קידומות אקדמאיות לשמו ואף לערוך מחקרים מעמיקים בפילוסופיה.

אמו מרתה הייתה בטוחה כי אגרופיו של האב הנוקשה הדפו את בנו לעבר היהדות, אך גם היא לא הכירה כלל את נפשו של בנה ולא ירדה למעמקיו. כאשר האב היה עולב בבנו ש'הוא עדין כמו יהודי', ביקש לתעל בכך את כל תסכוליו על התחושה הפנימית שהלמה בו שוב ושוב, כאשר עוד מקטנותו של בנו חש כי תהום סמויה חוצצת ביניהם. לבן היו טבעים שונים, מזוככים יותר. הוא חש בלבו פנימה כי לבנו יש נשמה שקורצה מחומרים שונים משלו. אותו משכה הנפש לעבר כל תאוות העולם, בעוד בנו לא חדל מלדבר על אלוקים, על המלאכים שבשמים ועל גן העדן. מושגים של טהרה וזוך מצויים היו על לשונו תמיד. כיון שלא היה מלומד גדול, אלא נגר פשוט שעסק בחיתוך לוחות ומשטחי עץ - לא ידע איך לבטא את תחושות הבטן שלו, וניקז את כל מרירותו וקנאתו לעבר כפות ידיו הגרמיות. סטנלי נמשך לעבר הרובד הרוחני שבחיים מאז עמד על דעתו. גם הוא לא ידע מה תוסס בנפשו פנימה אך כשבגר ועמד על דעתו, חיפש את משמעות החיים בכל דרך אפשרית. הוא הגיע אל לימודי הפילוסופיה ומשם החל מגלה בכוחות עצמו את מחשבת היהדות.

הכל נעשה בצנעה, הרחק מעיניהם וידעתם של הוריו, גויים מיוחסים דור אחר דור עד לעמון ומואב מימות התנ"ך. בן עשרים וחמש שנה היה כאשר הכיר את בוראו ובא לחסות בצל כנפי השכינה, ואחיזתו האיתנה ביהדות, בהכרה שלימה ובמסירות עליונה "נדיר לראות בין יהודים צאצאי אברהם אבינו" כלשונו של אב בית הדין.

לאחר שנתיים של חיים יהודיים מלאים הוצעה לו בת זוגו, גם היא גיורת כמוהו שנטשה את אמונת אבותיה הנוצרים מאחורי גבה והסתפחה לשורות העם היהודי. הם הקימו את ביתם למופת והתגוררו באחת השכונות בעיירה מונסי שבארה"ב.

כעבור שנה נולד להם בנם הבכור והיחיד יואל שנראה כמו יהודי מבטן ומלידה. בניגוד לאביו הגברתן הענק נוצק יואלי בתבנית קטנה יותר ושברירית. הם היו גאים בבנם בעל תווי הפנים היהודיים. יואלי יתחנך כמו כל ילד יהודי כשר בשכונה. ילך לת"ת וילמד עם ילדים כמוהו. זה כבר כמעט קורה. העתיד נראה ורוד ומבטיח...

*

ואז השתנה הכל.

יואלי עוד היה ילד קטן בסך הכל. בן ארבע, כאשר מצבה הנפשי של אמו החל מתערער לאט לאט. תחילה טופלה בבית ואחרי כן כאשר השפיות הייתה ממנה והלאה, נכלאה במוסד פסיכיאטרי במחלקה סגורה.

יואלי לא ראה את אמו מאותו יום והלאה.

גר הצדק אברהם ליכטיג שאיש לא זכר עוד את גלגולו הקודם כסטנלי מק'קורמק הגוי, עשה כל שביכולתו להיטיב את חייהם, והשתדל במידת האפשר להיות גם אב וגם אם, אך התא המשפחתי הנפלא שרק החל ללבלב, נהרס ללא תקומה. הילד הסתובב בבית כשמוצץ גדול בפיו ולא חדל לשאול להיכן נעלמה אמא. כשעברו הימים ואמא לא חזרה, נסוג בהתנהגותו שנתיים לאחור ובכה כל היום. אברהם חש שלבו נקרע מיגון. שכנים טובים הציעו לו לטפל בילד בשעות אחרי הצהרים, כאשר הוא חוזר מ'כיתת המכינה' בת"ת, (מקבילה לגנון). אברהם רצה לסרב. הוא יסתדר לבד! לאחר שבועיים הרים ידיים והסכים לקבל את העזרה שהציעה לו משפחת

השכנים. השכנה המסורה טיפלה ביואלי עד הערב, ותודות לה יכול היה אביו לשבת בבית הכנסת וללמוד תורה במנוחה. עוד דף גמרא עם תוספות, עוד קטע מהרש"א...

הם עברו שנים לא קלות ולא פשוטות. אולי חמימותה של אמא חסרה לו, אולי לקות למידה. יואלי התקשה בלימודיו ואביו היה צריך להשקיע הון תועפות במורים פרטיים שיסבירו ליואלי בשעות אחרי הצהרים והערב את מה שהמחנך אמר בבוקר.

בחסדי שמים צלחו את השנים הקשות. לקראת בר המצווה של יואלי שחלה באמצע חודש סיון הם טסו לארץ ישראל לחג השבועות והתפללו תפילת ותיקין ליד הכותל המערבי יחד עם עשרות אלפי איש.

הם היו נפעמים. המחזה היה כה עוצמתי ומרטיט את כל נימי הלב, כאילו נתלש מן הרקיע השביעי וירד אל רחבת הכותל. האב ובנו לא ידעו את נפשם: השמים השחורים שהכחילו לאט, המיית היונים בין חגווי הכותל, צפצופי הציפורים וטיסת להקות הסיסים מעל ראשיהם במעגלים מסתחררים. אלפי אנשים עטופים בטליתות, קולות השירה והתפילה מעשרות מניינים בנוסחאות שונות. מזרח ומערב, חסידים וליטאים, בני ירושלים לצד יוצאי צפון אפריקה, בעל קורא במניין ישיבתי מסלסל בפסוקי מגילת רות התערבב בקולו של חזן ישיש חסיד ויז'ניץ, מתייפח מהתרגשות בקדושת כתר, כששר במנגינה ידועה את המילים 'כבודו מלא עולם, משרתיו שואלים זה לזה'. הכל התמזג לסימפוזיה אחת נפלאה...

כלל ישראל נשא תפילה לבוראו - - -

הם התערבבו בקהל האדיר ונקלעו לתפילה במניין ישיבתי. בעל הקורא קרא בדיוקנות ובהטעמה את הפסוק "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו, עמך עמי ואלוקיך אלוקי".

בלבו של אברהם נע משהו. דמעות התרגשות נטפו מעיניו. הוא נזכר ברגעי ההתלבטות הקשים שלו, כאשר בלבו גמלה ההחלטה הנועזת לחצות את הקווים ולהצטרף לשורות העם היהודי. בכמה לילות של נדודי שינה עלתה לו אותה החלטה אמיצה, בכמה ימים טרופי מחשבה ומבולבלי התנהגות. הוא חש בכל רמ"ח אבריו כי רק באופן פיזי נולד כבן לאבא גוי, אבל נשמתו היא נשמת יהודי. הוא ידע זאת שם בארה"ב לפני שנים רבות.

וכאשר שמע בחג השבועות בקריאת התורה ליד הכותל המערבי את הפסוקים "והייתם לי סגולה מכל העמים... אני ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מבית עבדים", לא נותר בלבו שום ספק – הוא היה שם למרגלות הר סיני, יחד עם כל האנשים האלו לפני שלושת אלפי שנה באותו מעמד נצחי של מתן תורה. זה היה ברור ללא שום צל של ספק. מבט אחד בעיניו הנוצצות של יואלי הבהיר לו כי גם יואלי חושב כך.

יואלי ליכטיג אמנם אינו יודע שיש לו סבא גוי, אברהם מסתיר זאת ממנו בקנאות, אבל הוא כבר נולד בתוך האור, ליואלי קלה וסלולה הדך.

גם רגליו עמדו בהר סיני - - -

*

ארבע שנים אחרי בר המצווה של יואלי, כאשר החל את לימודיו בישיבה גדולה והחיים זרמו על מי מנוחות, החלו מחושי הראש של אברהם ליכטיג.

זה נראה כמו התקפה של כאבי ראש חריגים, דומים למיגרנה קשה. אבל לאחר שחלפו - בסיוע חופן גלולות משככי כאבים - שכח מהם. לאחר שבוע הם חזרו, ביתר שאת. יממה תמימה שכב במיטה כמת. פיטם עצמו בתרופות ונרגע.

כעבור יומיים, באמצע תפילת שמונה עשרה של שחרית, כשהוא עטור בטלית ומוכתר בתפילין, התמוטט אברהם וצנח ארצה מתעלף.

הוא הוחש לבית החולים ונבדק ביסודיות. תוצאות סריקת הגולגולת לא הניחו ספק, גידול ממאיר התמקם במרכז מוחו ושלח גרורות לכל עבר.

אברהם קיבל את הבשורה המרה בגבורת נפש שאין לה תיאור. הוא הבין כי ימיו ספורים. נפלאו ממנו חשבונות שמים, מדוע נגזר עליו למות בגיל צעיר בטרם מלאו לו חמישים, אבל הוא קיבל את הגזירה באהבה. "זה כמו בעל מלאכה", הסביר לו אחד מידידיו הרבנים "יש בעל מלאכה שעובד לאט וגומר את העבודה בשבועיים, ויש זריז שעושה זאת ביומיים. גם אנחנו כך, יש כאלו שלוקח להם שמונים

או תשעים שנה 'לעשות את העבודה' ויש זריזים כאלה שמסיימים את התיקון בעולם הזה מהר".

הוא שכב בבית החולים "ווסטצ'סטר הוספיטאל" כמה חודשים והתייסר למוות. בני הקהילה היהודית במונסי שהו ליד מיטת חוליו ביום ובלילה ועשו כל שיכלו להקל עליו.

לאחר שנתמרק ביסורים קשים ומרים, עלה גר הצדק אברהם ליכטיג למרומים, מזוכך ומצורף, כשהוא מותיר אחריו לאנחות את בנו יואלי בן השבע עשרה.

הקהילה היהודית התגייסה למען היתום, באותה מסירות מופלאה שטיפלה בגר הצדק בחייו ובמותו. הוא הוקף בחברה אוהדת ותומכת יומם ולילה ונעשה כל מאמץ כדי לרכך את המהלומה האיומה שספג בחייו הקצרים. אמא חולת נפש מאושפזת במוסד סגור ואבא שנפטר.

בעיצומם של ימי השבעה, הייתה למישהו פליטת פה, וכך נחתה עליו הידיעה המהממת: הוא אינו לגמרי לבד בעולם, יש לו סבא וסבתא באריזונה. הורי אביו.

והם גויים!

מלא זעם התהלך בבית ולא ידע את נפשו מרוב תסכול. "מדוע הסתרת ממני את מוצאך" התרוצץ בין החדרים הריקים בשעות הקטנות של הלילה והטיח טענות נוקבות בחלל האוויר מתוך תקווה שיגיעו לאוזניו הרוחניות של אביו המת. "למה לא סיפרת לי את קורות חיך. למה לא גילית לי שאתה גר צדק".

הטענות והזעקות הדהדו בין קירות הבית וחזרו אליו ללא תשובה. הוא פתח בפעם הראשונה בחייו את מגירות המסמכים וקרא בשקיקה את כל הנתונים שנפרסו על הנייר, קרירים, יבשים, וקצרים. בלילה הבא, בשעה 2, כאשר חברו מן הישיבה נרדם ושקע בשינה עמוקה, פסע בלאט אל חדר השינה הריק של אביו והתגנב בצעדים חרישיים אל הטלפון. הוא תיקתק מספר כלשהו באריזונה...

הטלפון צלצל וצלצל. לאחר הצלצל השביעי או השמיני נשמע קול צרוד "מי שם?"

יואלי אמר בזהירות, "הלו, זה רודי מק'קורמק?"

"כן, כבר שבעים ושתיים שנה אני רודי מק'קורמק. ומי אתה?"
 "סליחה שהערתי אותך באמצע הלילה, אבל חשבתי שתשמח לדבר
 עם הנכד שלך. קוראים לי יואלי ליכטיג, ואני הבן של בנך סטנלי"
 אמר בפשטות מופלאה.

הייתה דממה ארוכה בצדו השני של הטלפון, אי שם בבית עץ מזדקן
 על גבעה בפניקס, בירת אריזונה. השתיקה הממושכת הופרה
 בשריקת הפתעה.

"אתה הבן של סטנלי?"

"כן".

"אז אתה יהודי, כמו אביך המורד" הזקן לא ניסה להסתיר את
 הסלידה והכעס.

"סבא, אל תכעס על אבי, כבר אין על מי לכעוס". הדמעות טפטפו
 על כיסוי המיטה הכחלחל.

הזקן היה חד מחשבה. הוא קלט בן שניה את המסר הסמוי שהבחור
 הצעיר רמז לו.

"מה קרה לאביך?" שאל וקולו רועד.

"הוא נפטר לפני ארבעה ימים, היה לו 'קענסער' במוח".

הזקן פרץ בבכי חנוק. "אוי ואבוי, חשבתי שעוד אתפייס אתו פעם,
 עם בני היחיד, חשבתי שיבוא לבקר את אביו הזקן. לא האמנתי
 שימות בגיל צעיר".

הם דברו ובכו ביחד שעה ארוכה. הבכי התעצם כאשר הסבתא
 מרתה התעוררה משנתה כדי לשמוע כי בנה היחיד, אותו לא ראתה
 עשרות שנים, עזב את העולם ולכן לא תזכה לראותו עוד עד עולם.

השיחה הסתיימה לאחר שסבא וסבתא מק'קורמק הודיעו חגיגית
 לנכדם היהודי, כי הם סולחים לאביו על הבגידה שלו בדת הנוצרית,
 ואם יבוא יואלי לבקר אותם באריזונה יתקבל בזרועות פתוחות,
 אפילו כיהודי.

יומיים לאחר מכן התקשר אליו הסבא מיוזמתו והודיע לנכדו
 ההמום, כי אם יעשה סיבוב פרסה ויחזור לחיק הדת הנוצרית, יירש

ממנו את כל הונו הנאמד בכמה מאות אלפי דולר, כולל ביתו הגדול והנגרייה הרווחית.

יואלי הסביר לסבו כי לעולם לא יוכל להיעתר לבקשה. "נולדתי כיהודי ואין לי דבר עם הדת הנוצרית. אבא פתח לי את העיניים כבר מלידתי, ואין לי חשק לעצום אותן בחזרה".

"תעשה איך שאתה מבין, בוי". אמר סבא רודי בשלווה מדומה. "אבל תדע לך כי ביום שתרצה להתחרט, אשנה את צוואתי, וגם אם לא, תמצא דלת פתוחה בביתי. אחבק אותך גם אם שמך ליכטיג ולא מק'קורמק".

*

כמה ימים התהלך כשיכור ולא מיין. הידיעה על הרכוש העצום הממתין לו במרחק נגיעה, הטריפה את דעתו. מעולם לא ידע רווחה כלכלית ואם להאמין להגדרה של אחד מרבותיו בישיבה (בלי לדעת כי יואלי מקשיב) הרי שליואלי "לא היה יום טוב אחד בחייו". מאד רצה לפגוש את סבו בו ראה קרן אור בחושך הנורא שירד עליו עם מות אביו, הפיתוי היה גדול, אך בסופו של דבר התעצמו בו כוחות הנפש, ולאחר התלבטויות לא קלות החליט לא לחדש את הקשר עם סבו הגוי.

אך בתקופה הבאה עבר טלטלות רגשיות וסדרה של משברים קשים שהרחיקו ממנו את כל חבריו. הוא נעשה מר נפש והגיע עד שערי הייאוש. הנער שנודע כמתמיד מופלג שלא קם מהגמרא, הסתובב בחוצות מנהטן ימים שלמים, ורבץ על ספסל ב"סנטרל פארק" באפס מעשה כאחרון המובטלים.

ויום אחד נוצר הקשר בינו ובין בריון צעיר ואדיר ממדים העונה לשם בריאן ג'קסון. משועמם כמוהו שנזרק עקב 'התנהגות שאינה נאותה' מן המכללה היוקרתית בה למד, ופחד לחזור לבית הוריו בקליפורניה שמא אביו הזועם יפצע את מוחו. שני הצעירים, כרתו ברית ידידות ביניהם. צמד חמד מוזר, שעטנז של שור וחמור יחדיו. בחור יהודי בעל גוף צנום שברירי, עטור עדיין בפיאות מסולסלות ופניו עדינות, משחק בכדור בייסבול שעות על גבי שעות עם הר אדם שגם עוור מלידה לא יטעה בזהותו הגויית הצרובה בדמו מדורי דורות.

ויום אחד, כאשר השניים יושבים ומפטפטים על ספסל בירכתי הסנטרל פארק, מספר יואלי לחברו הערל ברייאן על כך שבעצם אילולא אביו שהתגייר, הרי ששניהם שייכים לאותה דת, וגם לו יש סבא גוי גמור באריזונה הרחוקה. ירושה של מאות אלפי דולרים תירשם על שמו אם ימיר את דתו.

ברייאן ניתר מהספסל. "יו קרייזי? להפסיד את כל העולם? למה לא סיפרת לי עד היום".

"הנה סיפרתי עכשיו" צוחק יואלי.

ההמשך היה צפוי מראש. ברייאן שבעצם אין לו לאן לחזור החל שוטף את מוחו של יואלי, שישוב אל חיקה של הכנסייה הנוצרית כדי לא להפסיד את ירושת הענק. "בעצם גם לך אין לאן לחזור. אתה לא יכול לחיות בלי קרובי משפחה" הסביר לו במיטב הגיון, "ואחרי שאתה מבלה כבר חודשיים מחוץ לישיבה, איש לא ירצה לקבל אותך בחזרה. בוא וניסע לאריזונה, נגור אצל משפחת מק'קורמק, ואחרי שסבך ימות - תוכל לחזור להיות יהודי ואפילו לחבוש שטריימל", ידע הגוי המשולהב כיצד לנגן על מיתרי נפשו. תוכניתו היתה פשוטה. היהודי יתנצר ושניהם יחלקו את השלל.

שבועיים של שטיפת מוח בלתי פוסקת עשו את שלהם. יואלי החליט לעשות את ה'יו-טון' (סיבוב פרסה) שסבו כל כך מייחל אליו. אביו חצה את הכביש לצד אחד, והוא יחצה אותו בחזרה ויחזור אל שורשיו. כל כך פשוט וקל, ובעיקר משתלם...

סבו שאג משמחה, כאשר יואלי התקשר אליו והודיע לו כי החליט לקבל עליו את הדת הנוצרית. "גם החבר שלך יוכל לגור אצלנו, אין שום בעיות" הבטיח בנדיבות, "אדרבה, אם הוא הצליח להשפיע עליך לחזור אלי, הוא שווה את זה, אני אתגמל אותו כיאות".

הם קנו כרטיסי טיסה בכיוון אחד לאריזונה. סוכן הנסיעות לא הבין את פשר להיטותם של שני הצעירים לטוס כבר הרגע. הוא בדק במחשב והודיע להם צוננות כי "2 מקומות פנויים נשארו לי רק בטיסת מחרתיים בשעה 11 לפנה"צ. טיסה בקו ניו-יורק - פניקס, בירת אריזונה, עם כמה חניות ביניים. עליכם להיות בנמל התעופה בשעה 9 בבוקר".

"אין טיסה ישירה?" שאל ברייאן, "חבל על כל רגע..."

הסוכן הביט בו אלכסונית. "אתה רוצה כרטיס אחר, בעוד שבועיים?
אין בעיות. בינתיים זה מה שיש. אתם טסים מצד אחד של ארה"ב,
ניו-יורק שבצפון מזרח, לאריזונה בדרום-מערב".

*

יואלי חזר לישיבה במונסי, לארוז את חפציו. לחבריו המודאגים
שהמטירו עליו שאלות למכביר, גיבב ערימה של בדיות מצוצות מן
האצבע ובלבד שיניחו לו. בסתר, הרחק מעיניהם, אסף את
מיטלטליו וארז אותם בתוך שני תיקי נסיעות בינוניים. בלילה לפני
הטיסה הזמין מונית בשעה מאוחרת. היה לו מפתח לדירת הגג של
בריאן. אם יספיק לחטוף שינה קצרה לפני הטיסה, מה טוב. ואם
לא, ישלים בדרך הארוכה.

בשלוש בלילה ירד מהמונית ליד בית הדירות שבו שכר חברו את
הדירה הקטנה והמוזנחת שלו. בשקט עלה במדרגות, פתח את הדלת
ונכנס פנימה. בריאן ישן בחדר הפנימי. הוא לא העז להפריע לו. הר
האדם הזה אהב לישון ואוי למי שיקרע את קורי השינה מעיניו.

חברו הכין לו מיטה מתקפלת לא נוחה במסדרון, לא הרחק
מהשירותים. התנאים היו בלתי נוחים בעליל, אך העייפות גברה עליו
והשינה חטפתו ברגע בו נגע ראשו בכרית.

בשבע בבוקר הקפיץ אותו טרטורו של השעון המעורר מן החדר
הפנימי. הוא זינק על רגליו ואץ ליטול את ידיו. בישיבה לא ירד
מהמיטה ללא נטילת ידים מן הספל שהעמיד ליד המיטה. כאן
התפשר על הכיור הסמוך, ובקרוב, כאשר יחזור אל סבו, מה יעשה
אז? ... מועקה תפחה בלבו. "מה אתה הולך לעשות" צווח בו קול
פנימי בלתי קרוא והוא דחה אותו. תבוא אחר כך, אל תבלבל לי את
המוח.

בחופזה לבש את בגדיו והתפלא כאשר בריאן המשיך לשמור על
דממה. מדוע אינו קם, אין לו עול פנימי מהטיסה?

הוא פתח את הדלת ונכנס אל החדר.

הענק שכב במיטתו בצורה משונה, בזוית בלתי טבעית לחלוטין. כך
לא ישנים! ראשו היה שמוט לעבר הרצפה ועיניו מפולבלות במבט
קפוא.

"בריאן, מה אתך?" זעק בבהלה ורץ אל חברו. לבו בישר לו רעות.

זה היה בבוקרו של יום קייצי, אבל כאשר נגע בידו של הענק נרתע כשהוא מצטמרר, נדמה היה לו כאילו נגע בברזל צונן. חיש מהר רץ אל הטלפון והזעיק את שירותי ההצלה. אמבולנס הגיע בתוך דקות ספורות. צוות הפרמדיקים אישר את מה שחשש מפניו. בריאן ג'קסון מת בשנתו.

*

"זה לא יכול להיות" צעק בקול זוועות כאשר קבע הרופא את העובדה המרה. "תראה אותו, הרי זה הבריון הכי חזק בעולם, הוא יכול לשבור קיר במכת אגרוף".

"אתה צודק" הסכים הרופא, "זה באמת מוזר מאד, ולכן אני מאמין שגם אתה תצטוך להשיב על שאלות כלשהן בחקירת המשטרה בעוד זמן קצר. עלינו לברר כיצד מת הצעיר. כי על פניו נראה שמת מהתקף לב, אך זה משונה, התקף לב אינו שכיח בקרב אוכלוסייה צעירה ובריאה".

במקום להגיע לנמל התעופה ולטוס לפניקס, בילה יואלי את השעות הבאות בתחנת המשטרה במנהטן בחקירה צולבת. רק לפנות ערב שוחרר כאשר התברר למעלה מכל ספק שאין לו שום קשר למותו הפתאומי של הצעיר.

את מכת המחץ ספג משוטרי לא יהודי שהביע פליאה:

"אני לא מבין, מה יש לבחור יהודי מובהק כמוך לחפש כאן? לך ל'שיבע'. אתה לא נדבק למקום הזה!".

יואלי יצא מתחנת המשטרה והלך ברחוב כסהרורי. הוא היה מלא יראה ופחד. יראת שמים, כפשוטה. מן הבוקר הבין בתחושה פנימית עמוקה, כי יד ה' נגעה בגוי הערל בזכותו של אביו הצדיק שעזב את בית אביו במסירות נפש, כשהוא משליך מאחורי גוו את כל חמודות העולם. עליו מוטלת כעת החובה להמשיך את מה שאביו, גר הצדק התחיל, לחזור למונסי אל אחיו היהודיים שידאגו לו ולכל צרכיו עד שיזכה להעמיד דורות ישרים של יהודים נאמנים לה' ולתורתו.

תורתו...

בראשו צפה ועלתה אותה שירה נלבבת של מעמד התפילה בירושלים, בבוקר חג השבועות, לאחר תפילת ותיקין:

"ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת".

אכן, הבדילנו מן התועים, מסבא רודי! לעולם לא יוכל לחצות את התהום הפעורה ביניהם. אני יהודי והוא גוי. לי יש יעוד אחר בעולם.

וחיי עולם נטע בתוכנו - - -

(על פי "שדה צופים" על מסכת יבמות, ברוקלין תשס"א,

מאת הרה"ג שמואל דוד הכהן פרידמן, ניו-יורק)